

§3. Hệ thức lượng trong tam giác

Trong tam giác ABC ta thường kí hiệu :

- a, b, c lần lượt là độ dài các cạnh đối diện với các đỉnh A, B, C .
- m_a, m_b, m_c lần lượt là độ dài các trung tuyến ứng với các cạnh a, b, c .
- h_a, h_b, h_c lần lượt là độ dài các đường cao ứng với các cạnh a, b, c .
- $p = \frac{a+b+c}{2}$ là nửa chu vi tam giác, S là diện tích tam giác.
- R là bán kính đường tròn ngoại tiếp, r là bán kính đường tròn nội tiếp.

I – CÁC KIẾN THỨC CƠ BẢN

1. Định lí côsin : $a^2 = b^2 + c^2 - 2bc \cos A$.

2. Định lí sin : $\frac{a}{\sin A} = \frac{b}{\sin B} = \frac{c}{\sin C} = 2R$.

3. Công thức trung tuyến : $m_a^2 = \frac{b^2 + c^2}{2} - \frac{a^2}{4}$.

4. Công thức tính diện tích tam giác :

$$S = \frac{1}{2}ah_a.$$

$$S = \frac{1}{2}bc \sin A.$$

$$S = \frac{abc}{4R}.$$

$$S = pr.$$

$$S = \sqrt{p(p-a)(p-b)(p-c)} \text{ (công thức Hê-rông).}$$

II – ĐỀ BÀI

51. Cho tam giác ABC có độ dài các cạnh $a = 3, b = 4, c = 5,2$. Hỏi trong các kết luận sau, kết luận nào đúng ?

a) $\widehat{A}$ là góc nhọn.

b) $\widehat{B}$ là góc tù.

c) $\widehat{C}$ là góc nhọn.

d) $\widehat{C}$ là góc tù.

52. Tam giác ABC có độ dài ba cạnh a, b, c thỏa mãn hệ thức $a^4 = b^4 + c^4$.

a) Chứng minh $\widehat{B} < \widehat{A}$ và $\widehat{C} < \widehat{A}$.

b) Chứng minh rằng tam giác ABC có ba góc nhọn.

53. Tính cạnh thứ ba của tam giác ABC trong mỗi trường hợp sau :

a) $a = 7 ; \quad b = 10 ; \quad \widehat{C} = 56^\circ 29'$.

b) $a = 2 ; \quad c = 3 ; \quad \widehat{B} = 123^\circ 17'$.

c) $b = 0,4 ; \quad c = 12 ; \quad \widehat{A} = 23^\circ 28'$.

54. Tính các cạnh và góc còn lại của tam giác ABC trong mỗi trường hợp sau :

a) $a = 109 ; \quad \widehat{B} = 33^\circ 24' ; \quad \widehat{C} = 66^\circ 59'$.

b) $a = 20 ; \quad b = 13 ; \quad \widehat{A} = 67^\circ 23'$.

55. Tam giác ABC có $\widehat{B} = 60^\circ ; \widehat{C} = 45^\circ ; BC = a$.

a) Tính độ dài hai cạnh AB, AC .

b) Chứng minh $\cos 75^\circ = \frac{\sqrt{6} - \sqrt{2}}{4}$.

56. Tam giác ABC có $c = 35, b = 20, \widehat{A} = 60^\circ$.

a) Tính chiều cao h_a .

b) Tính bán kính đường tròn ngoại tiếp tam giác.

c) Tính bán kính đường tròn nội tiếp tam giác.

57. Tam giác ABC có các cạnh $AB = 3, AC = 7, BC = 8$.

a) Tính diện tích của tam giác.

b) Tính bán kính các đường tròn nội tiếp, ngoại tiếp của tam giác.

58. Chứng minh rằng trong tam giác ABC ta có :

$$\cot A + \cot B + \cot C = \frac{a^2 + b^2 + c^2}{abc} R.$$

59. Chứng minh rằng trong tam giác ABC ta có :

a) $b^2 - c^2 = a(b\cos C - c\cos B)$.

b) $(b^2 - c^2)\cos A = a(c\cos C - b\cos B)$.

c) $\sin C = \sin A\cos B + \sin B\cos A$.

60. Tam giác ABC có $BC = 12$, $CA = 13$, trung tuyến $AM = 8$.

a) Tính diện tích tam giác ABC .

b) Tính góc B .

61. Tam giác ABC có $\frac{c}{b} = \frac{m_b}{m_c} \neq 1$. Chứng minh rằng :

$$2\cot A = \cot B + \cot C.$$

62. Tìm quỹ tích những điểm có tổng bình phương các khoảng cách đến bốn đỉnh của một tứ giác bằng k^2 không đổi.

63. Chứng minh rằng hai trung tuyến kẻ từ B và C của tam giác ABC vuông góc với nhau khi và chỉ khi có hệ thức sau :

$$\cot A = 2(\cot B + \cot C).$$

64. Chứng minh rằng khoảng cách d từ trọng tâm tam giác ABC đến tâm đường tròn ngoại tiếp của tam giác đó thoả mãn hệ thức

$$R^2 - d^2 = \frac{a^2 + b^2 + c^2}{9}.$$

65. Chứng minh rằng trong mỗi tam giác, khoảng cách d từ tâm đường tròn nội tiếp đến tâm đường tròn ngoại tiếp thoả mãn hệ thức

$$d^2 = R^2 - 2Rr \quad (\text{Hệ thức Ô-le})$$

66. Cho điểm M cố định trên đường tròn $(O ; R)$ và hai điểm N, P chạy trên đường tròn đó sao cho $\widehat{NMP} = 30^\circ$.

a) Tìm quỹ tích trung điểm I của NP .

b) Xác định vị trí của N, P để diện tích tam giác MNP đạt giá trị lớn nhất.

67. Kẻ các đường cao AA' , BB' , CC' của tam giác nhọn ABC .
- Chứng minh rằng $B'C' = 2R\sin A\cos A$.
  - Lấy A_1, A_2 lần lượt là điểm đối xứng với A' qua AB, AC . Chứng minh rằng chu vi tam giác $A'B'C'$ bằng độ dài đoạn thẳng A_1A_2 .
  - Chứng minh hệ thức :

$$\sin A\cos A + \sin B\cos B + \sin C\cos C = 2\sin A\sin B\sin C.$$

68. Từ một vị trí quan sát A cố định trên bờ biển, người ta muốn tính khoảng cách đến một vị trí B trên mặt biển bằng giác kế (máy đo góc). Em có thể làm việc đó bằng cách nào ?

69. Cho tứ giác $ABCD$ có $AB = a$, $\widehat{CAB} = \alpha$, $\widehat{DBA} = \beta$, $\widehat{DAC} = \alpha'$, $\widehat{CBD} = \beta'$. Tính độ dài cạnh CD .

70. Cho tam giác ABC có trọng tâm G . Gọi A', B', C' lần lượt là hình chiếu của G trên các cạnh BC, CA, AB của tam giác. Hãy tính diện tích của tam giác $A'B'C'$ biết rằng tam giác ABC có diện tích bằng S và khoảng cách từ G đến tâm đường tròn ngoại tiếp tam giác đó bằng d , bán kính đường tròn ngoại tiếp bằng R .

71. a) Chứng minh rằng nếu α là góc nhọn thì $\cos(\alpha + 90^\circ) = -\sin \alpha$.

b) Cho tam giác nhọn ABC có các cạnh a, b, c và diện tích S . Trên ba cạnh và về phía ngoài của tam giác đó dựng các tam giác vuông cân $A'BC, B'AC, C'AB$ (A', B', C' lần lượt là đỉnh). Chứng minh rằng :

$$A'B'^2 + B'C'^2 + C'A'^2 = a^2 + b^2 + c^2 + 6S.$$

72. Cho tứ giác $ABCD$ nội tiếp được và có các cạnh a, b, c, d . Chứng minh rằng diện tích tứ giác đó được tính theo công thức sau :

$$S = \sqrt{(p-a)(p-b)(p-c)(p-d)}, \text{ trong đó } p \text{ là nửa chu vi tứ giác.}$$

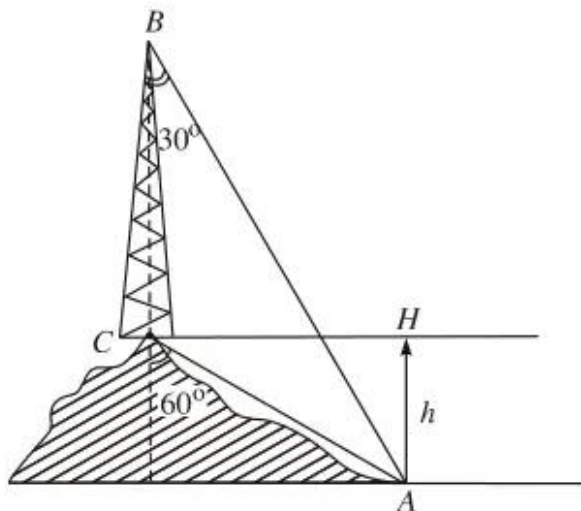
73. Cho tam giác cân có cạnh bên bằng b nội tiếp trong đường tròn $(O; R)$.

- Tính cosin của các góc của tam giác.
- Tính bán kính đường tròn nội tiếp tam giác.
- Với giá trị nào của b thì tam giác đó có diện tích lớn nhất ?

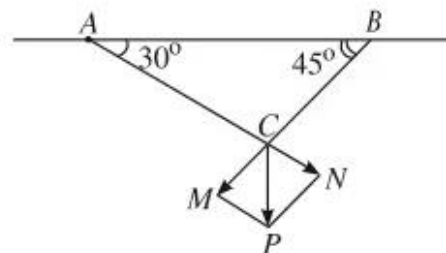
74. Cho tam giác ABC . Gọi r_a là bán kính đường tròn bàng tiếp góc A . Chứng minh rằng diện tích tam giác ABC tính được theo công thức :

$$S = (p - a)r_a.$$

75. Cho tam giác ABC có bán kính đường tròn nội tiếp bằng r và các bán kính đường tròn bàng tiếp các góc A, B, C tương ứng bằng r_a, r_b, r_c .
 Chứng minh rằng nếu $r = r_a - r_b - r_c$ thì góc A là góc vuông.
76. Cho tam giác ABC có độ dài ba trung tuyến bằng 15 ; 18 ; 27.
 a) Tính diện tích của tam giác.
 b) Tính độ dài các cạnh của tam giác.
77. Giải tam giác ABC biết
 a) $a = 6,3$; $b = 6,3$; $\widehat{C} = 54^\circ$.
 b) $a = 7$; $b = 23$; $\widehat{C} = 130^\circ$.
78. Giải tam giác ABC biết
 a) $c = 14$; $\widehat{A} = 60^\circ$; $\widehat{B} = 40^\circ$.
 b) $c = 35$; $\widehat{A} = 40^\circ$; $\widehat{C} = 120^\circ$.
79. Giải tam giác ABC biết
 a) $a = 14$; $b = 18$; $c = 20$.
 b) $a = 6$; $b = 7,3$; $c = 4,8$.
80. Trên ngọn đồi có một cái tháp cao 100m (h. 24). Đỉnh tháp B và chân tháp C nhìn điểm A ở chân đồi dưới các góc tương ứng bằng 30° và 60° so với phương thẳng đứng. Xác định chiều cao HA của ngọn đồi.
81. Một vật nặng $P = 100\text{N}$ được treo bằng sợi dây gắn trên trần nhà tại hai điểm A, B (h. 25). Biết hai đoạn dây tạo với trần nhà các góc 30° và 45° . Tính lực căng của mỗi đoạn dây.

Hình 24

Hình 25